

דף הרהיבית

י"ד ע"י הרה"ג ר' יהושע נחמן שליט"א מרבני בית החוראה לענייני דיבת

גליון ק"ה פרשת פינחס

נושא השבוע
עושה תנאי שאם לא ישלם
בזמן יצטרך לטרוח יותר

דבר העורך

בפרשת השבוע לכן אמור הנני נותן לו את בריתי שלום, ובמדרש בדין הוא שיטול שכרו, מקשים והרי שכר מצוה בהאי עלמא ליכא.

יש תירוץ: שכל זה ששכר מצוה בהאי עלמא ליכא זה על מצוה שאדם עושה בינו לבין קונו, אבל באופן שעושה קידוש ה' ומזכה את הרבים, ועל ידי זה שאר אנשים נתעוררו, על זה דאי יש שכר גם בעולם הזה. **שמעתי מאברך** שהלך להוציא משכנתא מהבנק, ודאג להוסיף בתוך המסמכים גם את ההיתר עיסקא של הבנק, ושוה באמת דבר מאוד חשוב לעשות כן וזה מוסיף על אמינות ההיתר עיסקא והתעקש שם בבנק על זה, ושמתחילה לא ידעו בבנק מה הוא מבקש, ואחר זמן שמעו, שמואו כבר היו כמה שהוסיפו את ההיתר עיסקא בתוך התיק של המשכנתא, ועל ידי שהאברך הראשון התעקש, על ידי זה כבר לשאר האנשים זה הלך בקל.

בדאי שהראשון עשה מאמץ לזכות הרבים בדאי שיטול שכרו.

פסקי הלכות

א. על הלוה לטרוח להחזיר את החוב למלוה
הלכה חייב להחזיר את החוב למלוה, ובכלל זה שעליו מוטל החובה לטרוח להגיע למלוה, ולא שהמלוה יגיע ללוה כדי לקחת הכסף] [ח"מ סימן ע"ד]. וממילא פשוט שאין שייך איסור ריבית מה שהמלוה מטריח את הלוה להגיע לביתו לפרוע את החוב, אף אם הדבר קשה ללוה.

ב. אם המלוה אינו רוצה לקבל הפרעון רק בביתו
[ואם הלוה פוגש את המלוה ברחוב, ורוצה לפרוע לו שם את החוב, והמלוה רוצה דוקא שיגיע לביתו לפרוע לו את החוב, מעיקר הדין אין למלוה זכות לדרוש שיחזיר לו את החוב דוקא בביתו, [חושן משפט סי' ע"ד] ומכל מקום נראה שאין בזה איסור ריבית מה שמטריח אותו לבוא לביתו כיון שאין זה פרעון יותר קשה ממה שרגילים להחזיר סתם].

ג. אין לעשות תנאי שיחזיר לו בצורת תשלום יותר טובה ממה שנתן לו.
אולם אסור שהמלוה יטריח את הלוה, לדרוש מהלוה שיחזיר לו את החוב באופן שלא מקובל לדרוש מלוה סתם, שזה גם נחשב שהלוה מחזיר יותר, ואף שאינו מחזיר יותר כסף אבל מחזיר יותר בטירחא.
לדוגמא, אם הלוה יכול לפגוש את המלוה, אין המלוה יכול לדרוש מהלוה שיחזיר לו את ההלוואה במקום אחר, שקשה ללוה להגיע לשם.
[כגון להטריח את הלוה שיחזיר את ההלוואה על ידי שילך לגמ"ח פלוני לשלם בשביל המלוה את החוב שלו.

או אם יש גמ"ח בקהילה ורוצה המלוה שהלוה יפקיד לו שם את הכסף, אם זה קצת טירחא ללוה אסור שהמלוה יטריח את הלוה להחזיר לו שם את הכסף].

הפינה של הילדים

מעשה שהיה: ילד אחד יודע לזה מהכבוד 'חוקי' סך 5 ש, [שיחזיר לו בעוד כמה ימים], ולאחר כמה ימים שמעו 'חוקי' אביו שיודע [הלוח] אומר לחבר אחר, שכבר כמה ימים שאינו מוציא את העט שלו, ולכן אחר הצהריים יבגם ליד הבית שלו, לחנות של מכשירי פתיחה, לקנות לעצמו 'עט'. אמר לו 'חוקי' ל'דוד' אם אתה נבגם עם לחנות, אולי אתה יכול לקנות גם בשבילי 'עט' בזה סוג כמו שאפתח קונה. ו'דוד' ענה לו שמוסכים לקנות בשבילי, ואמר לו עוד שהוא יבגם את העט, ועם זה ישלם לו את החוב של 5 ש שהוא חוב לו, ושמח 'חוקי' והפלוהו שיחזירו לו את החוב, וגם ידע שהוא הולך לחנות לקנות בשבילי את העט.

יש לשאל האם יש בזה חשש אסור ריבית, אפילו שבאמת 'דוד' מחזיר לו רק 'עט' בשווי 5 ש, בסכום של ההלוואה, אבל שואל אם המוציאה 'דוד' עושה לו שיקנה לו פחנות, זה ריבית, או שאין זה ריבית.

תשובה:

בציור זה 'דוד' מומלא הולך לחנות לקנות לעצמו, ואינו טורח שום טירחא במיוחד בשביל החבר, אין בזה אסור. אבל אם היה 'דוד' טורח ללכת לחנות במיוחד בשביל 'חוקי' יש בזה אסור, [ואם רוצה לבקש ממונה שיקנה בשבילי, ישלם לו קצת, או שיתן לו איזה ממתק על זה, שלא יתנה בזה ריבית].

לעילו נשמת
הגה"ח ר' חיים יוסף
ב"ר ישכר דוב ולדמן ז"ל
נלב"ע כ"א תמוז תשס"א

להארות והערות בענייני הגליון אפשר
לפנות בטלפון **0548447085**
או במייל y0548447085@gmail.com
שאלות בהלכות ריבית בטלפון
02-501-5920

ברכת מזל טוב
להרה"ח ר' אהרן פריינד שליט"א -
לרגל נישואי בתו עב"ג
הבה"ח מרדכי שמעון שטרנגולד שליט"א

מעשה בריבית

על ידי שהלנה לא החזיר החוב בזמן גורם טירחא – אם מותר לחייבו

אחד ביקש מחבירו הלואה לכמה ימים, על סכום כסף, אמר לו חבירו שיש בידו סכום כסף שהוא צריך למסור לאיזה גמ"ח בירושלים, ונחייב לשלם להם עד תאריך ר"ח אב, ולא איכפת לו להלוות לו את הכסף בינתיים. אבל אמר לו שהוא יהיה ביום כ"ג תמוז בירושלים, לכן הוא חייב להחזיר לו את הכסף עד יום כ"ב תמוז, ואם לא יחזיר לו את הכסף עד יום חמישי, יצטרך הוא לדאוג להגיע לירושלים לשלם את הכסף שם. ציור ב' אחד הלוח לחבירו סכום כסף בהעברה בנקאית, והתנה עמו שיחזיר לו את הכסף, עד תאריך ראש חודש אב, שהוא עדיין צריך לעשות מזה כסף מזומן, כדי למסור את הכסף במזומן לבעל מלאכה, [וצריך לזה כמה ימים] ולכן אמר לו, שאם לא יחזיר לו את הכסף עד ראש חודש, [שזה הזמן שקבעו] יצטרך להחזיר לו את הכסף במזומן. באו לשאול האם מותר לומר לו תנאי זה שאם לא יחזיר לו את הכסף עד זמן פלוני יצטרך להחזיר לו את הכסף בירושלים, או בצורה אחרת בציור ב'.

תשובה

א. אין להטריח את הלוח

קודם יש להקדים, שבאופן כללי הלוח מחוייב להחזיר את החוב בצורה שנהוג להחזיר את החוב, ויש איסור על המלוה להטריח את הלוח שיחזיר את החוב באופן שאינו מקובל להחזיר את החוב.

ולכן בציור זה באופן כללי אין היתר למלוה לדרוש מהלוח שיחזיר לו את הכסף בגמ"ח בירושלים, וכן בציור השני אין היתר להלוות כסף בבנק, ולהתנות שיחזיר לו את הכסף במזומן, [מכיון שדבר זה להחליף כסף למזומן שוה כסף, אסור על ידי הלואה לעשות תנאי כזה, ובלא תנאי ואין ללנה שום טירחא, אין איסור אם מחזיר במזומן].

ב. באופן זה כבר הגיע זמן הפרעון

אולם כל האיסור זה רק אם עושה תנאי בשעת ההלואה, שמלוה לו בתנאי שיחזיר לו כך שיש בזה איסור.

אבל אם התנה שזמן הפרעון יהיה בזמן פלוני, ואם הלוח יחזיר בזמן שקבעו, אינו דורש מהלוח כלום יותר מההלואה, שהרי אם ישלם את הכסף בזמן לא יצטרך כלל לטרוח להגיע לגמ"ח בירושלים, וכן לא יצטרך להחזיר לו את החוב במזומן.

אם כן אין בזה איסור מה שדורש ממנו שאם יעכב את הפרעון, ולא יחזיר לו בזמן שקבעו, שיצטרך לשלם את הכסף לגמ"ח בירושלים, או בציור ב' שיצטרך להחזיר לו את החוב במזומן, אין זה ריבית על ההלואה, אלא זה תשלום על מה שהזיק אותו.

שמכיון שכבר עבר הזמן שקבעו להלוואה, אין זה כבר הלואה ברשות, וכבר אין לו רשות להחזיק את הכסף אחר

זמן הפרעון, ולכן אומר לו המלוה שמכיון שאתה מ[סיד אותי, לכן אני מטיל עליך את הטירחא שאתה גורם לי, היינו בציור א' הטירחא שאתה גורם שאצטרך להגיע לירושלים] או לשלוח במשלוחן במיוחד שזה עוד עלות של 35 נה, יכול לדרוש מהלוח לשלם סכום זה].

או בציור השני יכול לדרוש מהלוח שכיון שאינו מחזיר לו את הכסף בזמן שקבעו ויהיה קשה לו עכשיו לעשות מהכסף כסף מזומן לכן חייב הוא להחזיר לו במזומן.

יש אומרים שזה מדין מזיק, ויש אומרים שזה מדין מבטל כיסו של חבירו.

ג. לעשות תנאי לפני ההלואה זה אין היתר

ומכל מקום זה דוקא אם בשעת ההלואה לא חשב המלוה כלל שיפסיד, רק שחשב שיחזיר לו ההלואה בזמן שקבעו ולא יהיה לו הפסד.

אבל אם המלוה יודע מראש שעל ידי שנותן לו הלואה על ידי זה מפסיד שלא יוכל להחזיר את הכסף לגמ"ח, ולכן עושה תנאי עם הלוח שהוא יחזיר את הכסף לגמ"ח, באופן זה אין בזה היתר, שכיון שהוא מלוה לו אסור לעשות שום תנאי יותר.

ואם אינו רוצה להפסיד לא יתן לוהלוואה אבל ליתן הלואה ולדרוש מהלוח לשלם מה שמפסיד על ידי זה אין בזה שום היתר, כמבואר בפוסקים בשם הרשב"א, שהרי כל מלוה מפסיד מזה שאין לו את הכסף אצלו, ואפילו הכי אסרה תורה.

העולה להלכה

לעשות תנאי עם הלוח שאם לא יחזיר לו את הכסף בזמן שקבעו יצטרך להחזיר לו לגמ"ח פלוני

- לעשות תנאי שהלוח יצטרך להחזיר את החוב לאיזה גמ"ח, [שיש בזה טירחא ללוח] יש בזה איסור.
- אם הלוח יחזיר את החוב בזמן שקבעו אינו צריך לטרוח כלום, אבל עושה עמו תנאי שאם יאחר את התשלום, ועל ידי זה יהיה נגרם למלוה הפסד, יצטרך הלוח לטרוח, אין בזה איסור.
- אם בשעת הלואה יודע המלוה שעל ידי ההלואה יהיה נגרם לו הפסד, [שעכשיו יש לו דרך בקל לשלם לגמ"ח כסף, ועל ידי שיתן לו עכשיו הלואה יפסיד] אסור לדרוש מהלוח לשלם או לטרוח כדי למנוע את ההפסד.